

Eđitim

Mehmet Zeki AYDIN*

AHLAKÎ YOZLAŐMANIN ARKA PLANI

“Ahlâkın değişmeyen değerleri vardır, bunlar bütün zaman ve mekânlarda geçerlidir. Doğruluk, saygı, iyilik vb. O hâlde, ahlâk eğitimi bir anlamda değerler eğitimidir.”

“Ahlâkdışı davranışların çoğalmasındaki diğer bir neden de aşırı özgürlük anlayışı ve sorumluluk bilincinin yetersiz olmasıdır. Özgürlük anlayışı, sorumlulukla doğrudan ilişkilidir. Bu ilişki, bireylerin yetiştirilmesinde dikkate alınması gereken oldukça önemli bir husustur.”

Ahlâk, farklı düşüncelere göre farklı değerlendirilmekte ve bu nedenle de farklı tanımlanmaktadır. Kısaca belirtmek gerekirse ahlâk, insanın kendisi de dâhil tüm varlıklara karşı görevlerini yerine getirmesi için sahip olması gereken olumlu özelliklerin tümüdür denilebilir.

Ahlâkın konusu insan davranışlarıdır. Ancak insanın her davranışı değil, iradeli, bilinçli, iyi veya kötü olarak nitelendirilebilecek, toplum içinde uyması gereken kurallara uygun davranışlarıdır.

Ahlâkın gerekliliği ve önemi konusunda çok şey söylenebilir. Bu konuda söylenebilecek en önemli ve basit söz, “Ahlâk olmazsa toplum da olmaz, yani insanlar ahlâksız bir arada yaşayamaz.” şeklindedir. İnsanlar hangi durumlarda nasıl davranmaları gerektiğini bildikleri takdirde, başkalarının nasıl davranacağı hakkında da güçlü tahminlerde bulunabilir ve böylece güvenlik duygusu içinde yaşarlar. Neyin iyi, neyin kötü olduğu hakkında ortak bir anlayış bulunmasaydı, insanlar arasında düzen ve huzur yerine tam bir kargaşalık hüküm sürerdi. Yeni yetişenlere ahlâkî değerlerin öğretilmesi bu bakımdan önem taşır.

Ahlâkın değişmeyen değerleri vardır, bunlar bütün zaman ve mekânlarda geçerlidir: Doğruluk, saygı, iyilik vb. O hâlde, ahlâk eğitimi bir anlamda değerler eğitimidir. Diğer taraftan ahlâk anlayışı zamanla, toplumdan topluma değişebilir. Konuya evrensel bir açıdan bakıldığı zaman, ahlâkî anlayışlar birbirlerinden farklı olsalar bile, bütün insanlar arasında, hepsinin ortak ahlâk anlayışı veya ortak ahlâk duyguları olduğu da görülebilir. Bazı olağan üstü zamanlarda ve geçici durumlarda, bazı ülkelerde görülen hâlleri bir yana bırakmak gerekir.

Türkçede “ahlâksız” ve “ahlâk dışı” kelimelerini kullanıyoruz. Bir kişiye, “Ahlâksız” dediğimizde onun hiç ahlâkî olmadığını değil, kötü huyları olduğunu söylemek istiyoruz. Aynı şekilde, “Ahlâk dışı” derken de ahlâkla ilgilenmemeyi veya ahlâkî kurallara aykırı davranmayı kast ediyoruz. Buna göre ahlâk dışı davranışlar sergileyenler, ahlâkın kendisine karşı olmayıp, ahlâkî birtakım ilke ve davranışları yerine getirmemektedirler.

İnsanlar toplu hâlde, bir arada yaşamalarına ve huzur istemelerine rağmen, bazen toplumdaki diğer bireylerin haklarını hiçe sayabilmekte ve

birbirlerine zarar verebilmektedir. Hırsızlık, yalancılık, dolandırıcılık gibi bir takım ahlâk dışı davranışların bizzat kendileri de huzursuzluğa neden olmaktadır. Öyle ki, bu ahlâka uymayan davranışları sadece eğitimi ihmal edilmiş insanlarda değil yüksek öğrenim yapmış, önemli makamlara kadar ilerlemiş kimselerde de görmek mümkündür. Bu anlamda ahlâk eğitimi, ahlâk dışı davranışları yok etmeye ve onların yerine ahlâkî davranışları yerleştirmeye çalışmak işidir. Ancak bu ahlâk dışı davranışları ortadan kaldırmak, onları meydana getiren psikolojik ve sosyolojik etkenleri bilmekle mümkündür. İşte bu davranışlara neden olan etkenler şunlardır:

Şefkat ve Otorite Boşluğu

Anne baba şefkatinden uzak kalan çocuklarda ahlâka uymayan davranışlara daha çok rast-

lanmaktadır. Bu durum son yıllarda biraz daha artmıştır. Bunun sebebi, anne babaların boşanması, ayrı şehirlerde oturması, kendi işleriyle son derece meşgul olmaları, eğlencelerine düşkün olmaları gibi sebeplerdir. Bu durumlar karşısında çocuklar, kötü kimselerle arkadaşlık etmekte ve Ahlâki duyguları zayıflamaktadır. İşte bütün bunların temelinde şefkat ve otorite boşluğu vardır.

Aşırı Özgürlük ve Sorumsuzluk

Ahlâkdışı davranışların çoğalmasındaki diğer bir neden de aşırı özgürlük anlayışı ve sorumluluk bilincinin yetersiz olmasıdır. Özgürlük anlayışı, sorumlulukla doğrudan ilişkilidir. Bu ilişki, bireylerin yetiştirilmesinde dikkate alınması gereken oldukça önemli bir husustur.

İnsan, dilediği her şeyi yapacak şekilde sınır-

sız bir özgürlüğe sahip değildir. İnsan, davranışlarında serbesttir, fakat bu davranışları başkasının özgürlüğüne engel oluyorsa orada o davranışa sınırlandırma getirilir. Örneğin, insan, konuşma özgürlüğüne sahiptir, ama gıybet etmesi, yalan söylemesi, bir başkasına kötü söz söylemesi doğru değildir.

Yoksulluk veya Aşırı Lüks Hayat

Ahlâkî bunalımın sebepleri arasında insanlının aç kalması, yoksulluk içerisinde yaşaması yer alabileceği gibi, aşırı lüks ve zevke düşkünlük de buna sebep olabilir. Lüks hayat süren ailelerin bir kısmında şımarık ve laubali yetişen çocuklar, büyüdükleri zaman, büyüklerine karşı saygısız olabilmekte ve diğer insanlara lâıyk olduğu değeri vermemektedirler. Bundan dolayı, gerek ailelerde, gerek okullarda çocukların sade ve doğal giyinmeleri ve sade bir hayat yaşamaya alıştırmaları ahlâk eğitimi açısından çok yararlı olacaktır.

Televizyon ve İnternet

Televizyon, 20. yüzyılın en büyük buluşlarından biridir. Sesle görüntüyü bir anda evin içine aktaran bu büyüğü kutunun büyük küçük birçok kişinin üstünde egemenlik kurduğu bir gerçektir. Günümüzde televizyon gibi birçok olumlu iş gören internet de bazen yanlış davranışlara zemin hazırlayabilmektedir.

Bireysel ve toplumsal çözümede televizyon etkeni üzerine Karacoşkun¹ şunları söylemektedir: “Genel görünümüleri açısından ülkemizdeki ulusal televizyon yayınlarının büyük bir kısmının, toplumun değerlerini, millî kültürünü koruma, yaşatma, yeni nesillere doğru şekilde aktarma gibi bir işlev yerine, kısa vadeli çıkarlarını gözeterek, genelin tamamen yabancı olduğu, toplumumuzda çok küçük bir azınlık tarafından benimsenen bir hayat tarzını tüm toplumun bir örnekleme gibi takdim etmekte olduğu görülmektedir. Bu yolla, özellikle gençlerle aileleri arasındaki iletişim azalmakta ve kısmen başka nedenlerle varolan bireysel ve toplumsal çözüme hızlanmaktadır.” Bu da gösteriyor ki, televizyon yanlış amaçlar doğrultu-

sunda kullanıldığında ahlâk dışı davranışlara neden olabilmektedir.

Televizyonun ahlâkî açıdan bir zararının dokunmaması için televizyon izleme saatlerini kısıtlamak ve programlarda ve filmlerde seçici olmak gerekmektedir. Yoksa televizyon bizi ahlâk dışı davranışlara sürükleyebilir. Yine internet de ahlâksız bir takım davranışlara sapmada bir araç olarak kullanılabilir.

Gazete, Dergi ve CD’ler

Özellikle bazı gençlerin, ya tesadüfen veya herhangi bir kimsenin vasıtasıyla ahlâk açısından tehlikeli diyebileceğimiz bir takım gazete, dergi ve CD’ler ellerine geçebilmektedir. Özellikle çocuk ve gençler, bunlardan olumsuz etkilenebilmektedir.

Arkadaşlar

Arkadaş, arkadaşı iyi veya kötü yönde etkiler. Birinin iyi veya kötü davranışı diğerinde de görülebilir. Bu etkileşim çok güçlü ve süratlidir.

“Körle yatan şaşkı kalkar.” diye bir atasözümüz vardır. Bu, “Eğer bir kişi yanlış insanla beraber olursa ardından kötü şeyler gelebilir.” anlamına gelir. Arkadaşlarından ayrılmamak için çocuklar kötü buldukları bazı işleri yapabilirler. Bunun için çocuğun kötülüğe devam eden kimselerle arkadaşlık etmesine engel olunmalıdır. Fakat bunu yaparken çocuk, kötü etkide bulunduğu inanan çocuklarla arkadaşlık ediyorsa, onları çocuğun yanında eleştirmek doğru değildir. Bu durumda çocuk, bu arkadaşlarına daha çok bağlanabilir.

İşte bütün bu ahlâk dışı davranışlara neden olan etkenleri olumlu yöne yönlendirmek başta anne baba olmak üzere sorumluk taşıyan herkesin görevidir.

Dipnot

* Prof. Dr.

1 M. Doğan Karacoşkun, “Bireysel ve Toplumsal Çözümede Televizyon Etkeni Üzerine Düşünceler” **CÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Sivas 2002, c. VI, sayı:1, s. 232.